

EVOLUCIÓ DELS PARLARS DE LA FRONTERA ENTRE CATALÀ I OCCITÀ

L'estudi de l'espai fronterer occitanocatalà és un tema apassionant, endegat a finals del segle XIX arran de les diverses preocupacions i investigacions per a determinar els límits de certes llengües de l'Estat francès com l'occità o el bretó. Aquest territori de confluència roman bastant mal conegut, o fins i tot desconegut, malgrat la profusió de dades recollides per a confeccionar els atlas lingüístics (*ALC*, *ALPO*, *ALPI* o *ALDC*) o la diversitat d'estudis realitzats (Fouché, Schädel, Krüger, Salow...).

La pertinença del Capcir, per exemple, és una de les zones més atractives pel seu exotisme lingüístic, propicià algunes bregues «nacionalistes»: espai occità per a Juli Ronjat i, sens dubte, català per a Enric Guiter; però en general els estudis que descriuen aquesta varietat, o la seua variació, són escassos. Les dades recollides per Guiter indiquen el predomini dels trets catalans; amb tot, si les comparem amb els resultats de l'enquesta Sacaze, es pot veure com s'ha produït un anivellament favorable al català (Balaguer 2009). Després roman la incògnita de saber com i què s'hi parlava abans del 1880. En general, una gran majoria dels lingüistes que han estudiat el català septentrional, com Veny (1980: 159), descriuen el particularisme de l'àrea septentrional com una occitanització que ha alterat el català primitiu:

Durant els segles XII-XIII, fins al Tractat de Corbeil (1258), els comtes catalans gaudiren de possessions a Occitània; amb aquest motiu, les relacions comercials, econòmiques, culturals, religioses, etcètera, degueren obrir les portes a influències mútues de caràcter lingüístic. [...] Tots aquests factors han d'haver contribuït a un fet important: la frontera entre occità i català, sovint tan clara (tret de les fluctuacions del Capcir, la Baixa Fenolleda i el Verdoble Mitjà), és ultrapassada cap al domini català per isoglosses vàries; [...]

Si en alguns casos l'occitanització pot semblar bastant recent, en alguns altres els mots tractats generalment com a occitanismes també es podrien interpretar com a solucions genuïnes que han retrocedit ulteriorment i subsisteixen de manera irregular.

La desconeixença és més important i palesa encara en el cas occità, no només pels catalans, sinó pels mateixos occitans, ja que aquesta llengua manca d'obres sintètiques com *Els parlars catalans* de Joan Veny, que proveeix un marc de referència concís i clar per a tots els que s'interessen per la dialectologia catalana, i perquè els estudis dialectològics han desaparegut en gran part del panorama universitari francès. A més, la variació del llenguadocià, que només és un dels sis dialectes de l'occità, és probablement superior a la variació de tot l'espai de llengua catalana, i llavors s'entén que per a qui de debò sap o pot copsar la riquesa i diversitat de la llengua d'oc, o més modestament una part d'aquesta, la variació local a una vall pirinenca resulte reduïda i que la parla de l'indret aparega relativament uniforme.

L'àrea nord-catalana també pateix d'una desconeixença bastant important —que denunciava Guiter en el seu article «Le catalan du nord»— ja que es podria arribar a pensar que la frontera d'estat conforma la peculiaritat del català septentrional. Amb tot, aquest territori compta amb obres de gran vàlua com els llibres de Pere Fouché, uns atles lingüístics com l'*Atlas Sacaze* de Jordi Costa (1986) o l'*Atlas Linguistique des Pyrénées Orientales (ALPO)* d'Enric Guiter (1966), obres cabdals per a aquest estudi, sense comptar molts articles de tots dos, de Joan Veny i Jean-Paul Escudero.

I. LA FRONTERA OCCITANOCATALANA

Julia-Bernat Alart, el prestigiós arxiver i erudit de la Catalunya del Nord, fou un dels primers a donar algunes dades breus sobre el límit del català (Alart 1877: 11-12), però va ser Abel Hovelacque, un antropòleg i lingüista parisenc, que va delimitar la frontera més precisament el 1879, primer davant els membres de la Société d'Anthropologie de París mitjançant la presentació d'un mapa, i més clarament i densa amb el famós article de 1891 publicat a la *Revue de l'Ecole d'Anthropologie*. Les aportacions de B. Schädel, i dels seus deixebles Fritz Krüger i Karl Salow són essencials per a conèixer l'espai fronterer.

II. LA RELACIÓ ENTRE OCCITÀ I CATALÀ

Primer per raons geogràfiques, i després per motius polítics i culturals, els lligams entre totes dues llengües i pobles sempre han estat constants (Pojada 2009, Peytaví 2009). El pas d'una banda de la frontera d'estat a l'altra sempre s'ha fet amb molta permeabilitat (Hovelacque 1891: 201):

on y use bien de quelques mots catalans, mais cela est de peu d'importance: ce ne sont que des mots d'emprunt. Entre eux, les habitants de Mérens ne font usage que

de l'idiome d'oc. Il en est de même au petit village de l'Hospitalet (l'ancien Hôpital de Sainte-Suzanne). Ici également, le catalan est fort bien compris. Le contact avec les Catalans est fréquent: l'Hospitalet, en effet, est sur la route qui mène de Foix, par Ax, à Puycerda. Nombre d'individus gagnent leur vie à porter des marchandises d'Ax (par l'Hospitalet, Porté, Porta) à La-Tour-de-Carol et à Bourg-Madame, d'où on les dirige plus ou moins ouvertement et licitement sur Puycerda. Ces circonstances ont singulièrement familiarisé avec le catalan la population de l'Hospitalet, qui se compose presque exclusivement de pâtres, de muletiers, de mineurs, de guides. Mais ceux-ci, conversant entre eux, parlent la langue d'oc.

No tot eren flors i violes, nogensmenys. A la societat nord-catalana ha existit, i existeix encara avui, un cert sentiment d'hostilitat, o almenys de menyspreu, cap als occitans: «Les Catalans accablent de leur superbe les étrangers au Roussillon, ces gabachs de Francimans ou Franciots» (Pouéigh 1926: 11). Aquesta crispació entre catalans i occitans, que amb tot no és sistemàtica ni tampoc generalitzable a tota la població, també es pot veure a la novel·la *Jep* (Pouvillon 1904: 2), que evidencia l'actitud bèl·ligerant dels catalans:

«*Gavatx!*!» Les bergers catalans de Comes envoient l'injure traditionnelle aux pâtres languedociens de Campoussy, pendant que les troupeaux des deux nations paissent fraternellement l'herbe maigre de la montagne. Et ils aggravent quelquefois l'injure: «*Gavatx porc!*» A quoi les Languedociens ripostent: «*Catala burro!*» (Ane de Catalan!) Ce qui ne les empêche pas, la dispute finie, de boire bouteille ensemble au cabaret, et de danser coude à coude, le jour de la «dévôte».

III. PROXIMITAT O DISTÀNCIA ENTRE OCCITÀ I CATALÀ?

Són bastant coneguts certs parers com el de Coromines, que definí el català i l'occità com dues llengües bessones, o el de Veny (1991: 56), que parla de «profundes semblances». Amb tot, algunes vegades s'inclou el català al tronc iberoromànic i l'occità al gal·loromànic. Guiter (1977: 17), a base de dialectometria, va intentar de definir la distància lingüística entre totes dues llengües elaborant els percentatges següents que, al seu parer, definien el parentesc entre les varietats estudiades:

Amb un atlas exhaustiu, els percentatges de diferències que caracteritzen el nivell de la frontera són: 98 a 100 per dues llengües de famílies diferents, 80 a 98 per dues llengües de la mateixa família (per exemple, llengües romàniques), 50 a 80 per dos dialectes de la mateixa llengua, 30 a 50 per dos subdialectes del mateix dialecte.

Hi afegia, a més, comparances per a entendre millor la relació entre occità i català: «Com a punts de comparació, recordarem que la distància entre català (occidental) i castellà és 87; entre occità (llemosí) i francès 84» (Guiter 1977: 18).

Després de tenir en compte dades diverses bastant limitades i poc explici- tades, concloïa:

Trobem sempre una diferència de llengües entre Capcir i Llenguadoc [...] Del costat llenguadocià, Vingrau presenta les distàncies de 90 amb Embres, 89 amb Tuixà, 86 amb Paziols; del costat català, 50 amb Òpol, 52 amb Salses, 51 amb Espirà, 49 amb Cases de Pena, 47 amb Tautauïll. Hi ha doncs diferència de llengua amb el llenguadocià; de dialecte o subdialecte amb els pobles rossellonesos veïns (Güter 1977: 19).

Així, segons Güter (1977: 18), el Capcir i Vingrau presenten una diferència de llengua amb l'occità, gairebé superior a la distància entre català i espanyol, fent camí cap a una conclusió «òbvia»: «Resulta evident que la frontera lingüística entre català del nord i llenguadocià és una de les fronteres més altes entre llengües de la família romànica».

Ens referirem ara a la síntesi feta per Joan Veny (1991: 57) dels trets que oposen català i occità:

Vocalisme			Consonantisme			Lèxic	
Llatí	Occità	Català	Llatí	Occità	Català	Occità	Català
-U-	[y]	[u]	L-	l-	[ʎ] ll-	jaune	grogà
-AU-	-au-	-o-	-LL-	-l-	[ʎ] -ll-	ostal	casa
-ò-	-uòu-	-ou-	-NN-	-n-	[ɲ] -ny-	pòt	llavi
-A, -E àtones	distinció	[ə]	-ND- -MB-	-nd- -mb-	-n- -m-		

S'hi han d'afegir algunes consideracions pel que fa als trets esmentats en cas que s'apliquen al conjunt occità i no al llenguadocià (o gascó) veí. Així, el pas de -MB- a [m] és bastant freqüent en gascó i foixenc. La reducció de -ND- a [n] en canvi no és tan freqüent a fora del gascó malgrat alguns rastres en provençal (*Calenda* > **Calena* i *redonda* > **redona*). La caiguda de la -s- intervocàlica és bastant usual a Provença, sovint contrabalançada amb una -v- antihiatàtica: *causa* > **caua* > *cauva*, i es retroba més rarament al Llemosí. El fenomen és recessiu a l'Avairó i també se'n retroben alguns casos esparsos a l'àrea de Paulhan (oest de Montpeller). Si aquesta diferenciació no es pot fer servir per a tot el conjunt occità, en canvi sí que és aplicable al límit entre llenguadocià i català. Estudiarem ací més particularment la situació lingüística de certs punts fronterers, essencialment occitans, del Fenollet, del Donasà o del Narbonés i Vingrau en territori català.

IV. L'ANÀLISI DE LES DADES (A PARTIR DE L'ALPO)

Abans d'entrar en el fons de l'anàlisi, s'ha de dir que una de les diferències lexicals més importants rau en la francesització més important soferta per l'occità, com ho evidencien molts mapes de l'ALPO. Així a *blau* (mapa 85), *grogà* (mapa 293) i *mare de Déu* (mapa 545), s'oposen **blu*, *jauna* i **vièrge*. A més a més, la pressió és més important encara a l'àrea narbonesa, on *cèl* (mapa 142), *gendre* (mapa 266), *nòra* (mapa 102) i *votz* (mapa 557) han estat substituïts per **cièl*, **bèl-filh*, **bèla-filha* i **voès*.

La percepció imperant en catalanística, sobretot en el cas d'E. Guiter i J. Costa, és la d'una intrusió, per a no dir invasió, de l'occità a l'espai català, que s'oposa, doncs, als comentaris de l'arxiver Alart (1872: 266): «et malgré la voisinage du Languedoc et du pays de Foix, le languedocien n'a guère pu introduire que quelques locutions et altérer un peu la prononciation dans quelques paroisses du Capcir».

Encara que no dominara gens el tema, desconexedor de l'occità, i més encara del gascó, i vegera catalanismes a tot arreu a partir d'hipòtesis fonamentades essencialment sobre les dades de l'ALG, Carrascal Sánchez (1966) va entendre que el català podia influir lingüísticament sobre l'occità.

L'evolució de les parles del Capcir (Balaguer 2009) i de la parla de Tarerac indica un anivellament de les parles híbrides o «occitanes» del territori català (Costa 1989):

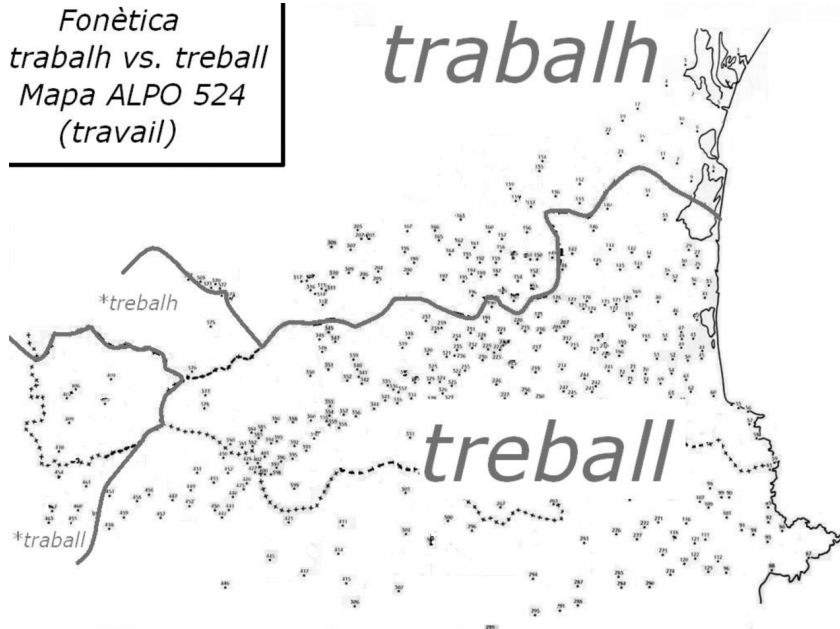
Intrigat per aquesta situació ambigua, el 1910, el professor alemany Bernard [sic] Schädel hi envià un dels seus deixebles, Fritz Krüger, el qual constatà que «es parla tant el llenguadocià com el català... Els homes de més de quaranta anys parlen llenguadocià com els d'edat avançada. Avui, la joventut de Tarerac no parla mai llenguadocià, però el comprèn mitjanament». Aquesta constatació fou confirmada el 1917 per Pere Fouché, originari d'Illa: «A Tarerac es parlen les dues llengües; però el català està progressant».

Com ho constatà J. Costa als anys setanta, la substitució s'havia completat a aquesta darrera població, com ho indicaven ja abans les dades de l'ALPO. Veiem, doncs, una progressió de sud a nord del català, constatada ja abans per Alart (1872: 266), més enllà del seu territori lingüístic: «Partout ailleurs, et jusqu'à l'extrême frontière, le catalan s'est conservé dans toute sa pureté et a même pénétré assez profondément dans quelques villages languedociens du pays de Fonollet».

Intentarem d'esbrinar suara el grau probable de catalanització de l'occità fronterer; però abans de tota mena d'estudi s'hauria de saber primer amb certa precisió i molta cura quins trets o quines paraules provenen del català, la qual cosa no resulta gens fàcil vista la proximitat lingüística.

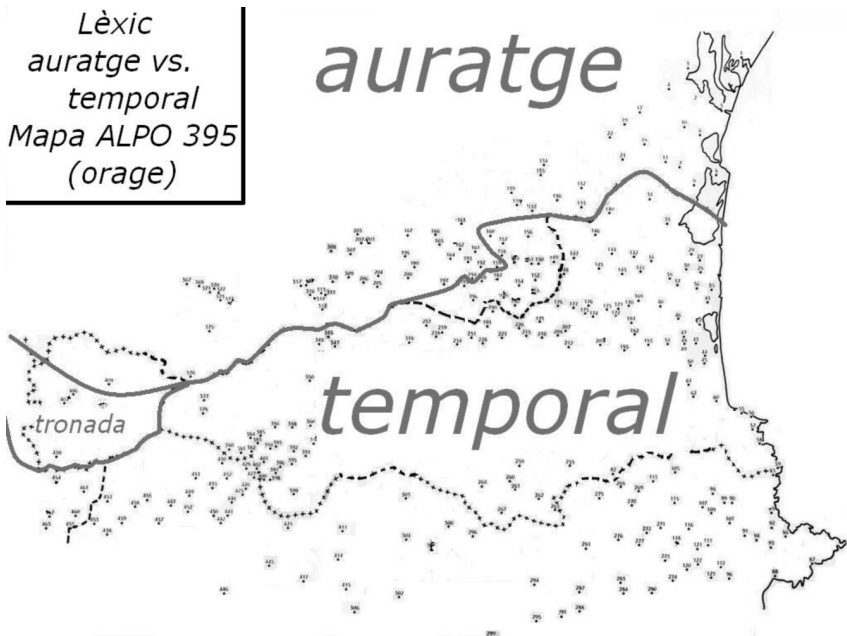
V. LE S DADES ENGANYOSES

Així, Fritz Holle (1908: 337), un dels primers enquestadors de la frontera, atribuïa erradament al català el betacisme (que cobreix de fet gran part del llenguadocià fins després de Montpeller i gairebé tot el gascó), la pèrdua de *-n* final al lèxic (general a tot el Llenguadoc, excepte per *-an*), la palatalització de *-iss-* (que tenia més extensió abans i es retroba a la part oriental d'Occitània, a prop dels Alps), la palatalització de *-ll-* (que arriba per a algunes paraules fins a la meitat de l'àrea besierenca i es retroba en posició final al voltant del Roine) amb elements de morfologia o de lèxic. A tall d'exemple vet ací més avallat uns exemples de mapes que poden induir a pensar en influències catalanes.

Amb aquest mapa es podria pensar que la presència de la forma *treball* a la part occidental del territori llenguadocià es deu a una penetració del català, quan, de fet, *treball* és la forma més antiga de la llengua d'oc amb una accepció una mica diferent de l'actual. Remet a 'pena, patiment', com en català antic, i l'existència de la variant *trabalh* podria ser influència del francès.

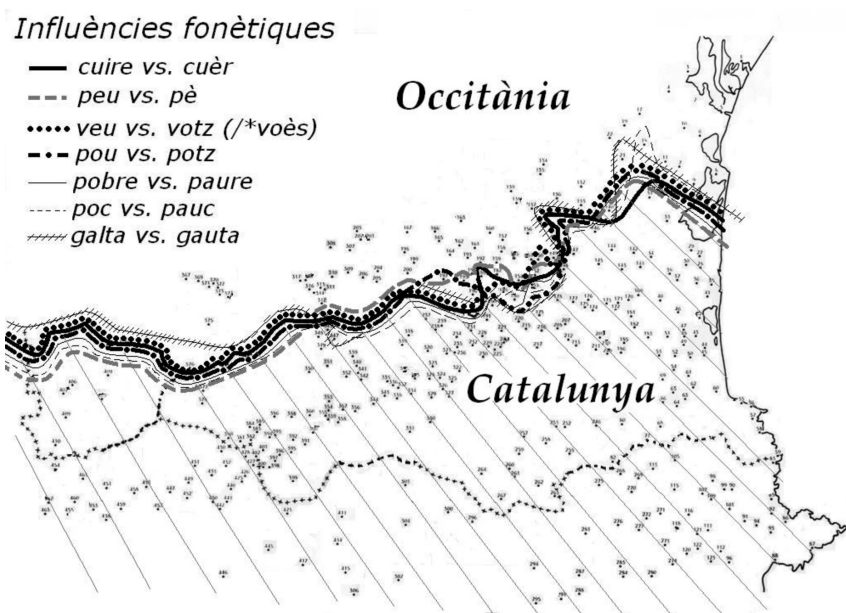
Ací es pot veure com *temporal*, d'ús gairebé general en català, i que s'enfronta a *auratge*, s'empra al Fenollet. Si bé no es pot descartar una penetra-

ció del català, *temporal* és una forma documentada antigament en occità, preservada a Provença i usada per alguns autors provençals. A més, *auratge*, originàriament un derivat d'*aura* (vent) que remetia a una forta ventada, es pronuncia generalment [u]ratge, presagiant una possible intromissió de la llengua d'estat.

La zona occitana fronterera pot presentar més resistència al francès sense haver d'invocar per força una influència catalana. Així, la conservació de *passèjar* en lloc de **promenar* (mapa 456), d'*esquèrra* respecte a **gaucha* (mapa 265), que han penetrat a gairebé tots els altres punts occitans, o també *fug* en lloc de *fugís* (mapa 355), pot ser un índex del particularisme local, que es pot comprovar amb algunes paraules genuïnes com *vesenbas* en lloc del més general *vendémias* (mapa 536), la conservació de la metàtesi a *pebre* > *prebe* (mapa 435), o la preservació del tipus *vespre* (mapa 496 'soir') en comptes de **soar*, ací amb metàtesi **vrespe* que es retroba generalment més a l'oest.

Al mapa següent, en canvi, figuren algunes paraules que no respecten l'esquema usual de l'occità i semblen catalanismes fonètics. La fonètica de l'occità fronterer es veu alterada de manera irregular. La penetració del català es pot observar de manera explícita al mapa següent amb unes formes anormals que brollen de manera variable al territori occità, com *peu*, *pou*, *perdiu* o *veu*, que hi serien normalment *pè*, *potz*, *perditz* i *votz*, *paure* passa a *pobre* a Belhèstar

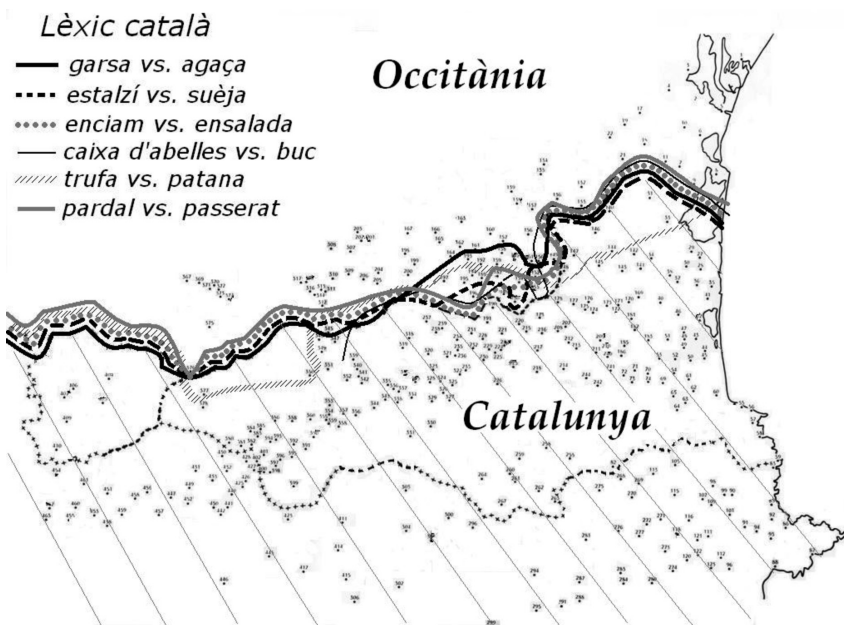

(punt 153), *pauc* a *poc* a Montalbà i a Fraïsse, i més flagrant encara *taure* és substituït per *toro* (mapa 512) a Belhestar.

Es pot discernir clarament una catalanització més important al Fenollet i sobretot als punts meridionals més propers a la frontera catalana, però de fet tota la part fronterera presenta una influència potencial més o menys visible del català.

Pel que fa a la morfologia, els canvis són bastant menors: algunes formes de subjuntiu en *-i* a Queragut (Donasà, punt 312) i, més esporàdicament, a l'àrea narbonesa; uns subjuntius d'*anar* en *va(i)g-*, quan la resta del llenguadocià presenta *an-*, que no necessàriament s'expliquen per una influència catalana ja que existeix una forma *vaga* en provençal. El tipus **naixit* (mapa 366) també s'usa a Montalbà, Trevilhac, Quermanh, Lansac, Belhestar i Cassanhas, i s'empra *de* amb els adverbis *abans* (mapa 52) a Montalbà, Trevilhac i La Tor, *après* (mapa 36) a Montalbà i *sus* (mapa 504) a Montalbà i Trevilhac.

Respecte al lèxic, a les paraules presents al mapa que segueix —que ocupen un espai variable al Fenollet, amb una catalanització més afirmada al sud—, s'hi pot afegir *escarpidor* (mapa 410), paraula ben característica del rossellonès, *ampolla* (mapa 99), la realització singular **jivert* per 'julivert' (mapa 414), o *poll* ('pollancre' mapa 418). Convé observar que les paraules que penetren en territori occità es retroben també sovint a Vingrau. De mane-

ra semblant el nom *pardal* també s'ha implantat a la Vall d'Aran (Coromines 1990: 610).

A més dels trets catalans esmentats anteriorment, Montalbà (punt 180) usa *cuita* en lloc de *còita* o *cuèita* (mapa 180), *tancar* per *tampar* (mapa 248) i, sobretot, **agosa* (mapa 12) i *gener* (mapa 291), que són clarament contraris a les formes occitanes i haurien de ser *agusa* i *genièr*. Malgrat el que en diu Veny (1991: 58): «a Montalbà i Tarerac —aquest, ja al Conflent—, bilingües a començament de segle, avui s'hi imposa el català», el poble roman clarament occità a l'ALPO.

Després del territori inequívocament occità, observarem la situació de Vingrau.

VI. EL CAS DE VINGRAU

Vingrau constitueix un cas particular a la dialectologia catalana, d'adscripció lingüística dubtosa. Apareix ben sovint descrita com una població híbrida (Veny 1991: 58 i Guiter 1955: 732). Guiter va obtenir-hi els percentatges següents, que indiquen una orientació més occitana que catalana (sense els trets «propis»):

	<i>Fonètica</i>	<i>Morfologia</i>	<i>Sintaxi</i>	<i>Lèxic</i>	<i>Total</i>
trets catalans	44%	10%	50%	43%	39%
trets occitans	40%	60%	25%	57%	46%

Alguns anys després, Guiter (1977: 18) va revisar aquesta posició classificant la parla de Vingrau com a dialecte o subdialecte «curiós» del rossellonés.

La taula següent intenta de sintetitzar més precisament quins trets oposen Vingrau a l'occità o al català:

<i>Llatí</i>	<i>català</i>	<i>Vingrau</i>	<i>occità</i>		<i>català</i>	<i>Vingrau</i>	<i>occità</i>
<i>Vocalisme</i>					<i>Morfologia</i>		
-A, -E	[ə]		dif.	partitiu	∅	de	
-A-, -E-pretònica	[ə]		dif.	plurals sensibles	-os	-i(s)	
-U-	[u]	palatalització		demos.	aqueix	∅	
-ò- + pal	[u]	-uè- [ɛ]		poss.	llur	sieu	sieu/lor
-ó- + [w]	-ou	-uòu [jow]		1a ps. sg.	tinc, vull	teni, vòli	
-'ia	[i]	[jə]	[jə]	1a anar	vaig	vau	
-AU	-o	-au/-o-	-au-	2a ps. pl.	-u	-tz	
-AI-	-e-	-ai/-e-	-ai-	imperfet	-ia	-iá	
-TR-	-r-	-ir-		futur	-é	-ai	
-NER-	-nr-	-ndr-		pretèrit	perif.	simple	
-CI-, -D-	∅	-[z]-		pret. 3a	-é	-èc	
-SC-	[j]	-is		pret. 6a	-aren	-èren	
-X	-u		-tz	part. pas.	naixit	nascut	

Entre els altres exemples favorables encara a l'occità apareix la reducció sistemàtica de [kw]/[gw]a- a *ca/ga-; -DER- > -ir- vs -ur- (*rire* contra *riure*); -NCT- > [t] per *penchenar*; -MĪN- que dóna *semenar*, *femna* vs *sembrar*; *catlha en lloc de *quatlla* (mapa 111); el sufix -ARIU que hi dóna -ièr i no -er; *pondut* en lloc de *post* (mapa 437) o *posquer vs *poguer (mapa 449). La palatalització de l- i -ll- és més aviat catalana, però, com ja s'ha indicat abans, apareix també a diverses parts del territori occità; només oposa Vingrau al narbonés, que no palatalitza, però no al llenguadocià central.

Les diferències de gènere també són favorables a l'occitanitat de Vingrau

amb les formes occitanes *lo caulet*, *la fanga* i *lo teule*, que s'oposen als catalans *la col*, *el fang* i *la teula*.

Pel que fa al lèxic, Vingrau s'inclina cap a la banda occitana per les paraules següents: *aigadièra* (per *aigüera*, mapa 233), *aquò* (vs *això*, mapa 107), *argent* (per *plata*, mapa 42), *ase* (contra *burro*, mapa 31), *besonh* (contra *menester*, mapa 79), *copat* (en lloc de *trencat*, mapa 112), *cotèl* (contra *ganivet*, mapa 167), *demorar* (vs *esperar*, mapa 49), *enranièra* (per *escombra*, mapa 68), *falquet* (contra *falcó*, mapa 391), *femna* (per *dona*, mapa 246), *ferrat* (contra *bidon*, mapa 485), *jorn* (per *dia*, mapa 300), *murga* (vs *ratolí*, mapa 501), *ostal* (contra *casa*, mapa 338), *panièr* (en comptes de *cistell*, mapa 404), *patana* (per *trufa*, mapa 436), *pels* (vs *cabells*, mapa 135), *plan* (contra *ben*, mapa 81), *polit* (en lloc de *bonic*, mapes 72-73), *pòt* (per *morro/llavi*, mapa 316), *ressèga* (per *serra*, mapa 482), *sauma* (vs *burra*, mapa 32), *solelh* (vs *sol*, mapa 497), *totjorn* (per *sempre*, mapa 521), *tombar* (vs *caure*, mapa 516), *traucar* (vs *foradar*, mapa 527), *tuar* (vs *matar*, mapa 530), *vises* (contra *xirments*, mapa 480). Els gallicismes hi són més usuals que al rossellonès: **janvièr* (per *genièr*, mapa 291), **jarrotièra* (vs *llicagama*, mapa 292) i **vièrge* (vs *mare de Déu*, mapa 545), i els castellanismes hi escassegen: *mens* (contra **menos*, mapa 352).

Vingrau s'orienta cap a les solucions catalanes en el cas de: *ampolla* (per *botelha*, mapa 99), *aram* (en lloc de *coire*, mapa 177), *bóta* (vs *vaissèl*, mapa 519), *clau* (contra *clavèl*, mapa 149), *enciam* (vs *ensalada*, mapa 478), *eruga* (contra *canilha*, mapa 130), *estalzí* (per *suèja*, mapa 503), *ferrer* (vs *faure*, mapa 256), *gall* (vs *pol*, mapa 153), *garsa* (vs *agaça*, mapa 421), *massa* (en comptes de *tròp*, mapa 526), *pardal* (vs *passerat*, mapa 351), *ramat* (per *tropèl*, mapa 527), *veremes* (contra *vendémias*, mapa 536), *xinxà* (vs *cime*, mapa 459), *xiulet* (vs *fiulèl*, mapa 491). Es preserva millor que l'occità veí dels gallicismes: *blau* (en lloc de **blu*, mapa 85), *grogà* (per *jauna*, mapa 293), *cavall* (vs **chaval*, mapa 133), *esquerra* (vs **gaucha*, mapa 265).

Al capdavant, les dades de l'ALPO permeten de veure un perfil generalment occità de Vingrau amb una influència lèxica i una pressió creixent del català (monofongació de *-au-* i substitució de *-at-* per *-e-*) i certes formes híbrides com **pibòlh* i **piuça*. Entre les dues enquestes, la parla de Vingrau, contràriament a Tarerac, no sembla haver conegut evolucions notables si no és el pas de la *-a* final àtona a [ə] de manera sistemàtica, la substitució de *paure* per *po-bre* i, si encara s'hi empra, un ús més limitat de la paraula *gojat*.

CONCLUSIÓ

La progressió del català havia estat notada discretament per Jordi Costa (1976: 343) a Vingrau, Tarerac i al Capcir. Amb tot, massa sovint les anàlisis es recolzen sobre fets demogràfics, menystenint certs aspectes com el prestigi

d'una varietat o l'atracció de les capitals. Tot indica que en època recent, no és l'occità qui ha anat progressant territorialment, contràriament al que s'ha dit sovint, sinó el català. Els «occitanismes» no s'expliquen a base de dependències eclesiàstiques, ja que precisament en la terminologia religiosa (com ho testimonien paraules com *còrpus*, *Mare de Déu* o *quaresma*) són les solucions catalanes les que hi predominen; es tracta més aviat d'una diferència de prestigi favorable a la llengua i identitat catalanes que arraconen les solucions occitanitzants. El territori català presenta una identitat més forta i afirmada que el llenguadocià; una realitat evident quan hom passa de Catalunya, on la retolació és bilingüe, a la part occitana, que només té els noms en francès, o amb els colors de la bandera catalana, per exemple, gairebé omnipresents a la Catalunya del Nord. El nom de la parla sempre hi ha estat *català*, mentre que els occitans parlen de *patoès/patois*, nom carregat alhora de prejudicis diversos i, sobretot, d'una manca de dignitat lingüística, com es pot llegir a la introducció de Jules de Lamarque a les *Poésies en gascon* de Lagravère (1865: xvi): «Le patois n'a jamais été du reste que la langue de l'amour et de la gaîté. Il dédaigne la prose et n'a jamais servi d'interprète à la science ni à l'histoire».

La història ha fet de l'occità una llengua vençuda arran de la batalla de Murèth, i la influència del francès s'ha exercit més antigament i de manera més pesant (com per exemple amb la pèrdua de la paraula *bisbe* per *avesque*, al voltant de 1250, o la substitució de *gruèc* per *jaune*, al segle XVI), mentre que la pressió lingüística del francès no començà abans del 1700 a la Catalunya del Nord. Malgrat això, l'occità ha perviscut fins avui contràriament al que profetitzava el mateix Lamarque: «Bannie des villes, chassée bientôt des campagnes par Messieurs les Instituteurs primaires, la muse méridionale se réfugier dans les montagnes de sommet en sommet, et se perdra dans le Ciel, la patrie de l'idéal» (Lagravère 1865: xviii).

Respecte a la part occitana del departament dels Pirineus Orientals, aquesta no sembla definir-se de manera positiva, sinó per oposició a la identitat catalana. Més que la resta del Llenguadoc, el Fenollet viu un dèficit identitari important per mor de la seua situació administrativa, que el separa dels altres territoris occitans sense integrar-lo a la realitat catalana. Malgrat tot, la pertinença política i administrativa a Catalunya i la capitalitat de Perpinyà han afavorit la incorporació gradual, però desigual, d'alguns trets i paraules catalans.

CLAUDI BALAGUER

BIBLIOGRAFIA

Alart 1872: Julià-Bernat ALART, «Documents sur la langue catalane des anciens comtés de Roussillon et de Cerdagne», *Revue des Langues Romanes*, 4, 265-291.

- Alart 1877: Julià-Bernat ALART, «Documents divers appartenant aux dialectes du Midi de la France», *Revue des Langues Romanes*, 12, 5-13.
- ALPO: Henri GUITER, *Atlas linguistique des Pyrénées Orientales*, París, CNRS, 1966.
- Balaguer 2009: Claudi BALAGUER, «Entre català i occità: la parla del Capcir», dins Camps (2009: 17-33).
- Camps 2009: Christian CAMPS (ed.), *Les relacions catalano-occitanes al llindar del segle XXI*, Péronnas, Editions de la Tour Gile.
- Carrascal Sánchez 1966: Jesús CARRASCAL SÁNCHEZ, *La penetración de la lengua catalana en el dominio gascón*, Saragossa, Institución Fernando el Católico.
- Coromines 1990: Joan COROMINES, *El parlar de la Vall d'Aran*, Barcelona, Curial.
- Costa 1976: Georges J. COSTA, «Un exemple d'interdépendance de faits démographiques et linguistiques en Roussillon», dins *XIV Congresso Internazionale di Linguistica e Filologia Romanza, Atti*, vol. 4, Nàpols / Amsterdam, Gaetano Macchiargli / John Benjamins, 341-358.
- 1986: Georges J. COSTA, *Atlas linguistique «Sacaze» des confins catalano-languedociens*, Sant Esteve, Société des Professeurs de Catalan.
- 1989: Jordi COSTA, «Català i occità a Tàrrac», dins Antoni M. Badia i Margarit / Michel Campubí (ed.), *Actes del Vuitè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, vol. 1, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 99-107.
- Guitier 1955: Henri GUITER, «Els altres Capcirs», dins Antoni Badia i Margarit / Antoni Griera / Frederic Udina (ed.), *Actas del VII Congreso Internacional de Lingüística Románica*, vol. III, Barcelona, Fidel Rodríguez, 707-735.
- 1977: Henri GUITER, «Parles nord-catalanes», *Revista Catalana*, 36-37, 11-22 i 11-19.
- Holle 1908: Fritz HOLLE, «La frontera de la lengua catalana en la Francia meridional», dins Emili Vallès (ed.), *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Barcelona, Estampa d'en Joaquim Horta, 335-339.
- Hovelacque 1891: Abel HOVELACQUE, «Les limites de la langue française», *Revue de Linguistique*, xxiv, 191-205.
- Krüger 1911: Fritz KRÜGER, *Sprachgeographische Untersuchungen in Languedoc und Roussillon*, Hamburg.
- Lagravère 1865: Théodore LAGRAVÈRE, *Poésies en gascoun*, Baiona, Lamaignère.
- Peytaví 2009: Joan PEYTAVÍ, «La migration occitane en Catalogne moderne: mise au point et mise à jour», dins Camps (2009: 261-283).
- Pojada 2009: Patrici POJADA, «L'ais foissenc, comèrci e migracions a l'època moderna», dins Camps (2009: 247-259).
- Poueigh 1926: Jean POUEIGH, *Chansons populaires des Pyrénées françaises*, París, Champion.
- Pouvillon 1904: Émile POUVILLON, *Jep*, París, Charpentier.
- Salow 1912: Karl SALOW, *Sprachgeographische Untersuchungen über den östlichen Teil des katalanisch-languedokischen Grenzgebietes*, Hamburg, Société Internationale de Dialectologie Romane.
- Veny 1980: Joan VENY, «Sobre els occitanismes del rossellonès» dins Jordi Bruguera / Josep Massot i Muntaner (ed.), *Actes del Cinquè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 155-201.
- 1991: Joan VENY, *Els parlars catalans*, 9a ed., Barcelona, Raixa.

